

Lofotens maler

Av Bjørn Solberg

Hvis en går til en kunstnerbiografi kan man lese følgende om Odd Helmersen:

Født i Svolvær i 1922.

Utdannet fra professor Corshammars kunstskole, fra Bjarne Engelbrets malerskole og fra Kunstakademiets Croquisavdeling.

Studieopphold i Stockholm og Paris. Han har deltatt på en rekke separat- og gruppeutstillinger i inn og utland og har også hatt mange utsmykningsoppgaver.

Men bak alle kortfattede biografiske data ligger, som vi vet, oftest ei helt annen virkelighet:

Født i Svolvær i 1922 i ei tid som ga minimale muligheter for utdanning og arbeid. Viste tidlig interesse for tegning og maling, men måtte likevel gå ut i arbeid etter endt folkeskole. Begynte i murerlære som 14-åring. Arbeidet som murer fram til 70-tallet. Tok ellers forefallende arbeid. Arbeidet bl.a. en sesong på Svalbard. Malte hele tida, ofte om natta, mens han hadde andre yrker. Påkostet sin malerutdanning bl.a. ved hjelp av sin fagkunnskap som murer. Ble kunstnerisk sjølberget på 70-tallet.

Slik kan også en kortfattet biografi over Odd Helmersen skrives.

Det var murer han utdannet seg til, men det var hele tiden noe annet han ønsket å være - nemlig tegner, maler.

Foreldrene merket tidlig hans interesse for tegning og maling, og på folkeskolen var han den eneste som hadde noe så fint som et malerskrin. Lærer Borgvin så at han hadde talent. Han veiledet den unge gutten i de enkleste grunnprinsipper for tegning, og allerede i ung alder hadde Odd et godt tak på tegningens vanskelige kunst. Interessen og energien var stor.

Han studerte de samtidige mestrene og spe-

sielt var han opptatt av Alf Rolfsen og Axel Revold. Vi kan vel tidlig i Helmersens produksjon spore inspirasjonen tilbake til disse kunstnerne, som både besøkte Lofoten mange ganger og har arbeidet med Lofoten som motiv i sin kunst.

Jeg tror denne påvirkningen har hatt stor betydning for Odd Helmersens utvikling som kunstner og for det «kunstprosjekt» som jeg mener er blitt hans, nemlig å beskrive Lofoten.

Like etter krigen fikk han mulighet til å skaffe seg en mer formell utdanning. Han gikk malerskoler i Oslo og i Sverige, og i 1949 var han til og med på studieopphold i Paris. (Her har nok Helmersens senere forsiktige «kubistiske» antydninger sitt utgangspunkt.)

Men tegning og maling var likevel i lange tider nesten bare å betrakte som en hobby, som måtte vike for et nødvendig inntektsbringende arbeid. Men male måtte han, det var nærmest som en besettelse.

En periode først på 60-tallet dro han til Svalbard. Her jobbet han som materialforvalter om dagen, og malte om natta! Bildene hans ble snart kjent av sysselmennens folk, og de fleste ble solgt i en hektisk sommersesong der oppe.

Svalbard er jo i de flestes bevissthet de barske menns rike. Her er lite rom for poesi. Gjennom

Kåre Tveters bilder har imidlertid interessen for Svalbard som motiv og inspirasjon økt betraktelig.

Det er egentlig ganske interessant å vite at Odd Helmersen allerede for mer enn 30 år siden festet Svalbard til sitt lerret.

Odd Helmersen måtte, som de aller fleste mindre kjente kunstnere på 50- og 60-tallet, jobbe svært hardt og innafor mange yrker for å greie seg. Kunstnerstipend og garantiinntektsordning var det smått med.

Med kone og etterhvert også små barn i Svolvær var mureryrket en god sikkerhet å ha i ryggen.

Men i det daglige liv her i sitt hjemmemiljø utviklet Odd Helmersen en nærkontakt med mennesker og miljø i denne mest «eksotiske» region i Norge som ga ham spesielle forutsetninger for å fange dette miljøet i sine bilder.

Og her kan vi nok trekke linjene tilbake til Axel Revold og Alf Rolfsen, som han var sterkt inspirert av.

Sjøl om Helmersen har malt fra store deler av landet, både Hardangervidda, Saltfjellet, Gudbrandsdalen, Telemark, og som nevnt, Svalbard, var det Lofoten som skulle bli Odd Helmersens kunstneriske hovedprosjekt, et univers som for ham er en utømmelig kilde til inspirasjon, der han finner stadig nye og skiftende motiver. Store Molla, Lille Molla, Hølla, Skrova, Fløya, Hans Meyer-fjellet og ikke minst, Strandelva.

Til alle døgnets tider, året rundt og i all slags vær har han malt Lofoten, det alltid skiftende lyset, med menneskene som tause vitner.

For meg står Odd Helmersen klarere og klarere fram som den realistiske lofotmaleren, som gjenga 50-, 60- og 70-tallets Lofoten slik det dengang var, men slik det nå ugjenkallelig er blitt historie. I motiv og utførelse er det ikke her snakk om ei blanding av drøm og virkelighet, som hos han Espolin, eller om romantisering og nostalgi som hos Karl Erik Harr, eller lek med lysvirkninger som hos andre lofotmalere. Her er det snakk om en på mange måter rå og beinhard realisme. Lofoten slik Lofoten er.

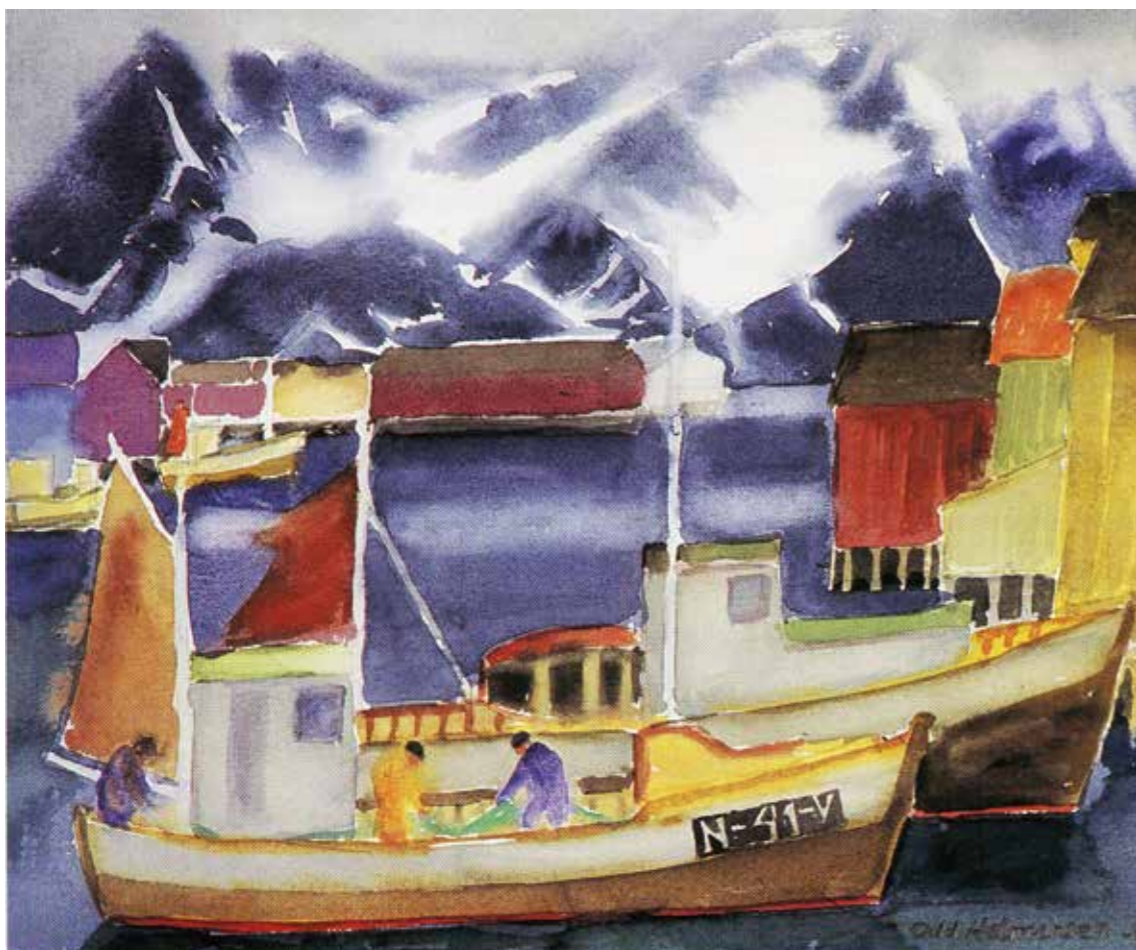

Odd Helmersen. Ukjent fotograf.

Vi har å gjøre med en maler som med sin bakgrunn fra en rekke arbeidsområder til de grader har fortrolighetskunnskap om sitt tema. Når fiskeren på kaia ikke avslutter snittet i skreien i en vakker sving med handa, som hos en Rolf Nesch, men stopper akkurat der, på det rette stedet, er det fordi det er slik det er, beskrevet av en maler som ikke bare kan male, men også sløye fisk.

Når fargene under fjellet blir svarte av nordvestelingene, er det ikke snakk om maleriske virkemidler. Det er slik det er, kjent og opplevd på kroppen. Hard, rå penselføring, som Lofoten sjøl.

Slik har Odd Helmersen utmeislet en billevorden som gjør ham lett gjenkjennelig. Litt for lett og litt for gjenkjennelig, er det visst noen som mener. For meg er imidlertid Odd Helmersen en kunstner som hele tida er ærlig mot sitt kunstneriske hovedprosjekt, Lofoten.

Det er en ydmyk kunstner som i år feirer sin 75-årsdag og som feires med jubileumsutstilling i Atelier Lofoten.

«Jeg er redd og nervøs foran hver utstilling,» sier han, «det er så mye styr og så mange som skal ha meg til å mene noe om bildene mine. Dessuten er de jo egentlig aldri helt ferdige. Det er alltid noe som kan gjøres bedre.»

Det kan kanskje de fleste bilder, men at publikum har visst å sette pris på bildene hans, er det liten tvil om.

Kanskje ikke alle som bor i området vet hvem den litt hastige, værbitte svolværmannen

Odd Helmersen er, men billedkunstneren Odd Helmersen er som få andre blitt felleseie. Ikke bare i overført betydning, men også i bokstavelig forstand eies og skattes han av svært mange.

At han i den seinere tid også har begynt å eksperimentere både med farger og flater synes jeg vitner om stor vitalitet og nysgjerrighet.

«Jeg synes jeg bare så vidt har begynt på min karriere og håper bare helsa holder», sier veteranen blant Lofotens billedkunstnere.

Jeg tillater meg å spå at Odd Helmersens anerkjennelse som maler, som Lofotens maler, bare vil øke i tida framover.

